

גמליאל... אמר להם: על החדשים אנו בושים אלא שאתם מגלגלים עלינו את הישנים?"

ואילו בברייתא תניא: אמר רבי חנינא בן עקיבא: לא כך השיבן רבן גמליאל לחכמים. אלא כך השיבן — לא. אם אמרתם בנשואה, שכן בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה, ובהפרת נדריה, ולכן אם מכרה יוציא מיד הלקוחות.

תאמרו בארוסה — שאין בעלה זכאי לא במציאתה, ולא במעשה ידיה, ולא בהפרת נדריה באופן בלעדי, אלא רק בשיתוף האב, האם גם אז יוציא מיד הלקוחות!

אלא ודאי אין לדמות ביניהם!

אמרו לו: רבי, השבתנו במקרה שמכרה עד שלא נשאת. אך כנשאת ואחר כך מכרה — מהו? האם גם במקרה זה הבעל מוציא מיד הלקוחות?

אמר להו, אף זו מוכרת ונותנת, וקיים⁽¹⁰⁾ אפילו לכתחילה!

אמרו לו, מדוע לא נאמר במקרה זה, שכבר נישאת, ובודאי זכה בה, "הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים"?

שנינו במשנה: אמר רבי יהודה אמרו לפני רבן גמליאל הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים?!

ומסתפקת הגמרא:

איבעיא להו, רבי יהודה אלכתחלה או אדיעבד? כלומר — האם קושית "אמרו לו" היתה רק על דברי בית שמאי — מדוע מוכרת לכתחילה אחרי האירוסין, או דילמא — הקשו אף על דברי בית הלל, מדוע בדיעבד אם מכרה ונתנה — קיים⁽⁹⁾.

ב-עמ-ב ופשטינן: תא שמע, מהא דתניא בתוספתא: אמר רבי יהודה, אמרו לפני רבן גמליאל, הואיל וזו אשתו [ארוסה], וזו אשתו [נשואה], אם כן, כמו שזו [נשואה] מכרה בטל, אף זו [ארוסה] מכרה בטל?

אמר להו, על החדשים אנו בושים, אלא שאתם מגלגלים עלינו את הישנים."

שמע מינה, דיעבד קאמרו! שהרי הקשו בפירוש שיהא מכרה בטל!

שמע מינה!

שנינו במשנתנו: "נפלו לה משנתארסה... אמר רבי יהודה, אמרו חכמים לפני רבן

הספק באופן אחר — האם קושית "אמרו לו" הייתה על הרישא — כשנפלו לה לפני האירוסין, דאמרינן במשנה שמוכרת לכתחילה. ועל זה הקשו — מדוע מוכרת לכתחילה.

או על הסיפא — כשמכרה אחר האירוסין, שלדעת בית הלל לא תמכור לכתחילה, אך בדיעבד מכרה קיים. ועל זה הקשו — מדוע מכרה קיים. ועיין בתוספות.

10. יש להקשות, מה הוסיפה הברייתא בלשון

פי דברי רש"י לקמן (עז' ע"ב ד"ה ורבי חנינא) שכתב — "ואם בא לוקח לימלך אמרינן ליה לא תיזובן", ומבואר שהאיסור למכור אינו מוטל על האשה אלא על הלוקח אסור לקנות לכתחילה.

ולפי זה מיושבת קושית התוספות — דאכן האשה יכולה למכור לכתחילה כיון שהיא מוחזקת, אך חזקתה אינה מועילה ללוקח. ועליו אסרו לקנות לכתחילה.

9. על פי רש"י. אך יש מהראשונים שבארו את

כבית שמאי? שהרי לפי גרסת רבי חנינא בן עקביא — סבר רבן גמליאל שאפילו אחר שנישאת יכולה למכור לכתחילה את הנכסים שנפלו לה קודם הנישואין, ולפי בית הלל שאינה מוכרת לכתחילה אפילו אחר האירוסין, כל שכן שאינה מוכרת לכתחילה אחר הנישואין?

ומשנינן: **הכי קאמר — לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על דבר זה.** שרבי חנינא לא גרס כלל את מחלוקת בית שמאי ובית הלל בנידון הזהך.

רב ושמואל דאמרי תרווייהו: בין שנפלו לה נכסים עד שלא נתארסה, בין שנפלו לה נכסים משנתארסה, וניסת, הבעל מוציא מיד הלקוחות.

ומקשינן: **כמאן? כגרסת מי סברו רב ושמואל?** הלא דבריהם הם **לא כרבי יהודה, ולא כרבי חנינא בן עקביא** אליבא דרבן גמליאל, שלדעתם אין הבעל מוציא מיד הלקוחות, אלא — לרבי חנינא — מוכרת לכתחילה, ולרבי יהודה — בדיעבד⁽¹²⁾.

ומשנינן: **אינהו דאמרי כרבתינו⁽¹³⁾.**

אמר להם: על החדשים אנו בושין, אלא שאתם מגלגלין עלינו את הישנים!?

עד כאן גירסתו של רבי חנינא בן עקביא בברייתא.

ומקשינן: **והרי אנן תנן במשנה, שאם מכרה ונתנה עד שלא נשאת, ונשאת: רבן גמליאל אומר — אם מכרה ונתנה קיים! ומשמע, רק בדיעבד, אבל לכתחילה לא תמכור, ואילו בברייתא אמר רבן גמליאל — "אף זו מוכרת ונותנת וקיים", ומשמע אף לכתחילה?**

ומשנינן: **אמר רב זביר, תני [נגרוס במשנה]: מוכרת ונותנת, וקיים, אף לכתחילה⁽¹¹⁾.**

רב פפא אמר: לא קשיא!

הא דאמרינן שלא תמכור לכתחילה, היינו לדעת רבי יהודה אליבא דרבן גמליאל, ו

הא דאמרינן מוכרת לכתחילה, היינו לדעת רבי חנינא בן עקביא אליבא דר"ג.

ומקשינן: **וכי רבי חנינא בן עקביא סבר**

הברייתא מפני המשנה. ועיין עוד בתוספות. 12. רש"י. וסבר שה"אמרו לו" אינו מאן דאמר. אלא רק הוה אמינא. ולכן לא הקשתה הגמרא מ"אמרו לו".

אך התוספות סברו ש"אמרו לו" אף הוא מאן דאמר. ולכן פירש ואת קושיית הגמרא לא כאמרו לו דר"י, ולא כאמרו לו דרבי חנינא, דתרווייהו מודו שאם מכרה עד שלא נתארסה שמכרה קיים. ואילו לדברי רב ושמואל הבעל מוציא מיד הלקוחות.

13. כלומר לא אמרו מימרא זו בשם עצמם אלא בשם רבותינו. שיטמ"ק.

"וקיים"? ואין לתרץ כמו שהעמדנו במשנה — שקא משמע לן שהמקח קיים אף אחר הנישואין, כיון שכאן מדובר שמכרה אחר שנישאת? ומתרץ הפני יהושע — "מוכרת ונותנת" — היינו שגוף הקרקע שייך ללקוחות לאחר מיתה. "וקיים" — היינו שהלקוחות אוכלים גם את הפירות מחיים. ולא הבעל.

11. זו גרסת רש"י. ולפי דבריו, משנים את הגרסא במשנה, כיון שיש ברייתא הסותרת אותה.

אך יש מהראשונים שגרסו איפכא — "תני — אם מכרה ונתנה קיים", וכעת מגיהים את

דתניא: רבותינו חזרו ונמנו, ונפסקה כך ההלכה — **בין שנפלו לה עד שלא תתארם, ובין שנפלו לה משנתארסה, וניסת, אם מכרה — הבעל מוציא מיד הלקוחות.**

שנינו במשנה: **משניסת — אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה שהבעל מוציא מיד הלקוחות**.”:

ומקשה הגמרא: **לימא תנינא לתקנת אושא** [האם יש לומר שמשנתינו שנתה את תקנת אושא]?

ומהי תקנת אושא: **דאמר רב יוסי ברבי חנינא: באושא התקינו — האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה, ומתה, הבעל מוציא מיד הלקוחות.**

ואם נשנתה תקנה זו במשנה, לשם מה הוצרכו לתקנה באושא?

ומשנינן: **מתניתין עוסקת בחייה, ובזכות הבעל להוציא את הפירות מיד הלקוחות. אך לאחר מיתת האשה — יחזיר את הקרקע ללקוחות.**

אך **תקנת אושא** עוסקת בזכותו של הבעל **בגופה של קרקע, ותקנו שאף לאחר מיתה הקרקע שייכת לבעל** (14).

שנינו במשנה: **רבי שמעון חולק בין נכסים לנכסים** (15), נכסים הידועים לבעל לא תמכור ואם מכרה ונתנה בטל, שאינם ידועים לבעל — לא תמכור, ואם מכרה ונתנה קיים (16).

ומבאר הגמרא: **אלו הן נכסים ידועין שמכרה בטל, ואלו הן נכסים שאינן ידועין?**

אמר רבי יוסי ברבי חנינא: ידועין — מקרקעי. שיש להם קול, ובודאי ידע עליהם הבעל. ועל דעת כן נשאה. ולכן אם מכרה — בטל.

במחלוקת זו. וכן לענין פרובול שאינו נכתב אלא על הקרקע, וכו'. ועיין בקצות החושן (קג' סק"ט) שהאריך בזה.

15. נחלקו הראשונים בדעת רבי שמעון, דעת רש"י (במהדו"ק, הובא בשיטה מקובצת) — שדברי רבי שמעון נאמרו גם בנכסים שנפלו לה אחר שנישאת. ואף בהם מכרה קיים.

אך דעת הרא"ה — דרבי שמעון קאי רק על הסיפא, כשנפלו לה נכסים עד שלא נישאת ונישאת, ורק אז מכרה קיים. אך כשנפלו לה משנישאת לכולי עלמא מכרה בטל.

16. ומבאר הרמ"ה את טעמו של רבי שמעון — כיון שהטעם שבעל אוכל פירות הוא כדי שלא

14. ובתקנת אושא נחלקו הראשונים — הרמב"ם כתב (פרק כב' מהלכות אישות הלכה ז') — "לפיכך אם מכרה האשה נכסי מלוג אחר שנישאת... הבעל מוציא הפרות מיד הלקוחות כל ימי חייה, אבל לא גוף הקרקע, שאין לו כלום בגוף נכסי מלוג עד שתמות".

אך הטור (סימן צ') כתב — "הבעל מוציא מיד הלקוחות, שעשו אותו כלוקח בנכסיה והוא לקח תחילה. לפיכך מכרה בטל לאלתר...".

ובפשטות נחלקו הרמב"ם והטור — האם לאחר תקנת אושא הבעל זוכה בקרקע כבר בחייה, או רק לאחר שתמות.

ובנושאי כלים שם הביאו דנפקא מינא — אם נפלה מציאה לקרקע, לדעת הרמב"ם — זכה הלוקח. ולדעת הטור — זכה הבעל. וכן — לענין קנין משיכה, שצריך למשוך לרשותו, תלוי

שאינן ידועין — מטלטלין. שאין להם קול ואינו יודע עליהם. ולכן אם מכרה ונתנה — קיים.

ורבי יוחנן אמר — אלו ואלו ידועין הן⁽¹⁷⁾.

ואלו הן שאינן ידועין — כל שיושבת כאן ונפלו לה נכסים במדינת הים⁽¹⁸⁾.

תניא נמי הכי [וכן שנינו בברייתא] — אלו הן שאינן ידועין כל שיושבת כאן ונפלו לה נכסים במדינת הים:

החיא איתתא דבעיא דתברחיהו לנכסה מגברה [מעשה באלמנה, שבאה לינשא בשנית, ורצתה שבעלה החדש לא יזכה

בנכסיה, הן לענין אכילת פירות בחייה, והן ליורשה אחר מותה],
מה עשתה?

כתבתינהו לברתה [כתבה שטר מתנה על הנכסים ונתנתו לבתה]. אך כוונתה היתה רק כדי להבריא את נכסיה מבעלה⁽¹⁹⁾.

אינסיבת, ואיגרשה. [התחתנה, והתגרשה].

אתאי לקמיה [באה אותה אשה לפני דרב עט-א נחמן לתבוע את הנכסים מיד בתה, והבת הוציאה את שטר המתנה שקיבלה מאמה, וקרעיה⁽²⁰⁾ רב נחמן לשטרא. כיון שלא נתנה מתנה גמורה אלא רק כדי להבריא

כותבת אלא כדי להבריא את נכסיה מבעלה. והקשו עליו התוספות — אם כן, פשיטא שאין השטר כלום, ומדוע נחלקו לקמן רב ענן ורבא על רב נחמן שקרע את השטר? ולכן העמידו התוספות, כשלא אמרה לעדים. ובכל זאת קרע רב נחמן את השטר, כיון שאומדנא דמוכח הוא שאין כוונתה למתנה גמורה.

כמו שמצינו — בההוא גברא שמכח נכסיו על מנת לעלות לארץ ישראל, ולא פירש בשעת המכירה שמכירתו רק על דעת שיעלה לא"י, ובכל זאת אם נאנס ולא עלה — בטלה מכירתו. (קידושין מט ב). ועיין שיטמ"ק. ונראה לישב את דברי רש"י — שאף על פי שהודיעה לעדים אין די בכך כדי לבטל את המכר. כמבואר בבב"ב (מא ב) שמודעה שאין בה אונס אינה מודעה. ולכן שפיר נחלקו רב נחמן ורבא בדין זה.

20. פירוש, דכל שטר שבא לפני בית דין, ואינו ראוי לדון על פיו, יש לו לדיין לקורעו, כדי שלא יבא לידי תקלה. ריטב"א.

ימנע מלפדות את האשה אם תפול בשבי, בטענה שיש לה כסף משלה. וטעם זה שייך רק בנכסים הידועים לו. אך בנכסים שאינם ידועים — לא שייכת התקנה, ולפיכך אינו אוכל פירות. ועיין הפלאה בקו"א סי' צ'.

17. נחלקו הראשונים בבאור מחלוקת רבי יוסי ב"ח, ורב יוחנן:

יש שפרשו — שנחלקו האם בסתמא הבעל יודע ממטלטלין או לא. אך לכולי עלמא — בנכסים שהבעל יודע מהם לא תמכור.

אך יש שפרשו — שלדעת ריב"ח אפילו אם הבעל יודע מהמטלטלין או אינו יודע מהקרקעות, אין ידיעתו מעלה ומורידה כלום. ובקרקעות לא תמכור ובמטלטלין תמכור. כיון שאינו סומך דעתו עליהם.

אך רבי יוחנן סבר — שהכל תלוי בידיעת הבעל. ועיין שיטמ"ק.

18. והוא הדין בכל מקום שאין הבעל יודע ממנו. ריטב"א.

19. רש"י פירש — שאמרה לעדי השטר שאינה